

УДК 351.74

Ю.С. ТОРКАЙЛО, Харківський національний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Ключові слова: взаємодія, засоби масової інформації, органи внутрішніх справ, правове регулювання, сфера інформаційних відносин

За нинішніх тенденцій розвитку сучасного суспільства різко підвищуються роль, а разом із тим і потенційні можливості засобів масової інформації. Причини цього закладені не лише в зростанні науково-технічного прогресу, а й у закономірностях соціального суспільства. Незаперечним є той факт, що сьогодні ефективно соціальне управління всіх галузей суспільного життя неможливе без налагодженої взаємодії відповідних керівних інстанцій із засобами масової інформації. Співпраця зі ЗМІ є безумовним фактором оптимізації соціального управління.

Все це, як і практика щоденної діяльності органів внутрішніх справ, надає підстави акцентувати на актуалізації проблеми правового регулювання взаємодії державних органів, зокрема, правоохоронних, зі ЗМІ, що, за твердженням багатьох дослідників, є однією з найбільш важливих і складних у вітчизняній правовій науці. Необхідність правової регламентації найважливіших питань управлінської діяльності, у тому числі і такого її аспекту, як взаємодія, підкреслюється багатьма науковцями та практичними працівниками ОВС. У даному разі важко не погодитися з твердженням Р.Й. Халфіної про те, що право регулює не тільки відносини, які виникають в процесі управління, але й саму організацію системи; структуру органів управління; їх функції, порядок діяльності, взаємовідносини з іншими державними та громадськими організаціями [1, с.17].

Щодо правового регулювання взаємодії ОВС із засобами масової інформації, дослідження особливостей якого є метою статті, то його можна визначити як правотворчу діяльність компетентних суб'єктів щодо врегулювання та впорядкування засобами юридичної техніки суспільних відносин, які виникають з приводу визначення принципів, завдань, компетенції, а також форм і методів їх спільної діяльності у сфері формування громадської думки про діяльність органів, служб та підрозділів системи МВС України. Завдяки специфічному механізму правового регулювання, що являє собою взяття в єдності систему правових засобів, способів і форм, за допомогою яких нормативність права трансформується в упорядкованість суспільних відносин, задовольняються інтереси суб'єктів права, встановлюється і забезпечується правопорядок, в процесі взаємодії ОВС з засобами масової інформації використовуються такі властивості ЗМІ як широке охоплення, направленість і швидкість інформаційного впливу; потужність, комунікативність, сталість і різноманітність ідеологічного і пропагандистського впливу; гласність в роботі; динамічність, стабільність, всеохопленість, інтенсивність, екстенсивність, доступність поширюваної ними інформації; різноманітність форм і методів впливу на аудиторію [2, с.19].

На основі вищевикладеного доцільно виділити наступні особливості правового регулювання взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації: 1) це різновид соціально-державного регулювання, що має цілеспрямований, організований, результативний характер; 2) його предметом є документована або публічно оголошена інформація про події та явища, які прямо чи опосередковано пов'язані із діяльністю органів внутрішніх справ; 3) об'єктами його є спільна діяльність ОВС та ЗМІ щодо оприлюднення інформації про події та процеси, які відбуваються в органах та підрозділах МВС України; 4) визначає загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації про діяльність органів та підрозді-

лів ОВС; 5) за його допомогою відносини між суб'єктами взаємодії, зокрема ОВС та ЗМІ набувають правової форми; 6) визначає компетенцію та відповідальність ОВС та ЗМІ, закріплює форми та методи спільної діяльності ОВС та ЗМІ; 7) здійснюється за допомогою норм права та актів реалізації права; 8) його метою є формування громадської думки про систему ОВС України в цілому та її працівників зокрема.

Система правового регулювання взаємодії ОВС із засобами масової інформації являє собою сукупність законів та підзаконних нормативних актів, які створюють відповідне правове поле для їх співпраці. У правовому регулюванні взаємодії ОВС із засобами масової інформації важливу роль відіграють норми Конституції України і, перш за все ті, які передбачають право громадян на отримання інформації. Аналіз положень Конституції України дозволяє виділити норми, що прямо або опосередковано впливають на реалізацію права громадян на інформацію. Так, у ст.34 Конституції України передбачено право кожного вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або іншим способом – за своїм вибором [3].

Правову основу взаємодії ОВС із засобами масової інформації становлять також міжнародні правові акти, ратифіковані у встановленому порядку. Подібна норма міститься також в Законі України «Про міжнародні договори» [4], в якому зазначено, що укладені і належним чином ратифіковані Україною міжнародні договори становлять невід'ємну частину національного законодавства України і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства.

Центральне місце в механізмі правового регулювання взаємодії органів внутрішніх справ і засобів масової інформації посідають закони та інші законодавчі акти України. Закони регулюють найважливіші питання державного та суспільного життя, їх норми становлять серцевину, фундамент формування і розвитку інших адміністративно-правових норм [5, с.55–67].

До законодавчих актів, які прямо чи опосередковано регулюють взаємодію ОВС із ЗМІ, відносяться такі Закони України: «Про доступ до публічної інформації» [6], «Про інформацію» [7], які закріплює право громадян України на інформацію, закладає правові основи інформаційної діяльності; «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» [8], який визначає порядок всебічного і об'єктивного висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації і захисту їх від монопольного впливу органів тієї чи іншої гілки державної влади або органів місцевого самоврядування; «Про міліцію» [9], який взаємодію з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням визначає одним із принципів діяльності міліції; «Про телебачення і радіомовлення» [10] який регулює діяльність телерадіоорганізацій на території України, визначає правові, економічні, соціальні, організаційні умови їх функціонування, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, на відкрите і вільне обговорення суспільних питань; «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України» [11], який визначає правові та організаційні умови функціонування системи суспільного телебачення та радіомовлення в Україні, яка створюється [4], з метою всебічного задоволення потреб суспільства в оперативній інформації, забезпечення плюралістичного характеру мовлення, зважаючи на національні традиції та морально-етичні принципи українського народу; «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [12], який створює правові основи діяльності друкованих засобів масової інформації (преси) в Україні, встановлює державні гарантії їх свободи; «Про інформаційні агентства» [13], який закріплює правові основи діяльності в Україні інформаційних агентств та їх міжнародного співробітництва; «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціаль-

ний захист журналістів» [14], який визначає правові, економічні, організаційні засади державної підтримки засобів масової інформації та соціального захисту журналістів.

За ієрархією зазначені нормативно-правові акти можна поділити на такі групи, як: міжнародно-правові акти загального характеру; спеціальні міжнародні договори, що регламентують процес обміну інформацією; нормативно-правові акти України загального характеру, що регулюють інформаційні відносини в різних галузях права; нормативно-правові акти, що становлять основу інформаційного законодавства України; галузеві підзаконні нормативно-правові акти, що приймаються окремими міністерствами та відомствами для регламентації діяльності за основним напрямом роботи і містять правила обігу інформації; спеціальні галузеві підзаконні нормативно-правові акти, що приймаються окремими міністерствами та відомствами для встановлення правил взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації. Крім того, названі вище нормативно-правові акти можна об'єднати в групи за предметом регулювання: 1) акти, що визначають правовий статус органів внутрішніх справ та їх компетенцію в інформаційній сфері; 2) акти, що визначають права та обов'язки засобів масової інформації; 3) акти, що регулюють процес взаємодії органів внутрішніх справ та засобів масової інформації [2, с.61].

Аналіз нормативних актів засвідчує, що в правовому регулюванні взаємодії ОВС з засобами масової інформації сьогодні існує ще чимало неузгодженостей і прогалин. Хоча Закон України «Про доступ до публічної інформації» багато в чому усунув ці недоліки, все ж нормативна база правового регулювання взаємовідносин державних органів, органів місцевого самоврядування зі ЗМІ потребує подальшого удосконалення.

Інформаційні відносини між ОВС та засобами масової інформації є непростими. Їх складність обумовлена розбіжністю цілей сторін, які взаємодіють, та прогалинами в правовому регулюванні. Так, наприклад, сьо-

годні в законодавстві України не на достатньому рівні регулюються інформаційні відносини органів ОВС та засобів масової інформації, предметом яких є інформація з обмеженим доступом. Особливої уваги ця проблема потребує саме в нинішній час, коли до основних напрямків концепції діяльності органів ОВС віднесено запровадження нових критеріїв оцінювання діяльності правоохоронців залежно від громадської думки.

На практиці існують різні типи відносин між органами внутрішніх справ і засобами масової інформації. Ці відносини здебільшого залежать від спрямованості конкретного органу інформації, що може бути: 1) прихильним до органів ОВС, підтримуючи їх діяльність; 2) дотримуватись переважно критичної позиції стосовно міліції. Оскільки ЗМІ орієнтуються на різні політичні сили чи угруповання, спираються на певні бізнесові структури, нерідко спостерігається протистояння представників ОВС і ЗМІ. У будь-якому демократичному суспільстві існують відверто опозиційні до влади, а відповідно і до її органів засоби інформації. А тому, незважаючи на позицію ЗМІ, органи МВС України не повинні нехтувати співпрацею з ними. Кожен орган чи підрозділ ОВС, кожен керівник, що дбає про свій позитивний імідж в очах громадськості, повинен намагатися якнайефективніше використати можливості поширення відомостей про свою правоохоронну діяльність за допомогою ЗМІ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Халфина Р. О. Право как средство социального управления / Халфина Р. О. – М. : Наука, 1988. – 298 с.
2. Недов С. Л. Організаційно-правові засади взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Недов С. Л. ; Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ. – Дніпропетровськ, 2009. – 196 с.
3. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

4. Закон України «Про міжнародні договори» : від 29.06.2004 р., № 1906-IV // ВВР України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.
5. Концепція реформи адміністративного права (проект) // Адміністративне право України : навч.-метод. посіб. / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла та ін. – Одеса : Юрид. думка, 2001. – С. 240–301.
6. Закон України «Про доступ до публічної інформації» : від 13.01. 2011 р., № 2939-VI // ВВР України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
7. Закон України «Про інформацію» : від 02.10.1992 р., № 2657-XII // ВВР України. – 1992. – № 52. – Ст. 490.
8. Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» : від 23.09.1997 р., № 539/97-ВР // ВВР України. – 1997. – № 49. – Ст. 299.
9. Закон України «Про міліцію» : від 20.12.1990 р., № 565-XII // ВВР УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
10. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» : 21.12.1993 р., № 3759-XII // ВВР України. – 1994. – № 10. – Ст. 43.
11. Закон України «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України» : від 18.07.1997 р., № 485/97-ВР // ВВР України. – 1997. – № 45. – Ст. 284.
12. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» : від 16.11.1992 р., № 2782-XII // ВВР України. – 1993. – № 1. – Ст. 1.
13. Закон України «Про інформаційні агентства» : від 28.02.1995 р., № 74/95-ВР // ВВР України. – 1995. – № 13. – Ст. 83.
14. Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» : від 23.09.1997 р., № 540/97-ВР // ВВР України. – 1997. – № 50. – Ст. 302.

Торкайло Ю. С. Особливості правового регулювання взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації / Ю. С. Торкайло // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 800–803 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11tjczmi.pdf>

Аналізуються характерні особливості правового регулювання взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації в галузі інформаційних відносин

Торкайло Ю.С. Особенности правового регулирования взаимодействия органов внутренних дел со средствами массовой информации

Анализируются характерные особенности правового регулирования взаимодействия органов внутренних дел с масс-медиа в сфере информационных отношений.

Torkajlo J.U.S. Singularity of Legal Regulation of Interplay of Law-Enforcement Bodies with Mass Media

Prominent features of legal regulation of interplay of law-enforcement bodies from mass media in an orb of the informational ratios are analyzed.